

VARHAISHISTORIAA

Työväenyhdistyksen napamiesten syttyminen. Siinä tärkein syy sille, että 1930-luvun puolivälin jälkeen alettiin Tampereen kaupungin elimissä ottaa vakavasti puheet kunnollisten keilaratojen rakentamisesta Tampereelle. Näin ainakin itsekin keilaaajana mainetta niittäneen kauppaneuvos Kalle Kaiharin muistikuvien mukaan.

Toki Tampereella oli keilattu jo aiemminkin. Jo 1800-luvun puolella oli Kuninkaankatu 7:n tontilla saksalainen kegel-rata ja samanlaista urheilua harrastettiin vuosisadan vaihteesta alkaen Viikinsaareissa ulkoilmassa. Nykyisestä keilailusta kegel kuitenkin erosi melkoisesti, sillä kapean (60 cm) radan päässä oli vain yhdeksän keilaa vinoneliössä ja pistelaskukin oli varsin erilainen, sillä kegel-radoilla laskettiin vain kaatuneita keilloja, kaadoista ja paikoista annettavista hyvityksistä ei ollut puhuttakaan.

Silti Tampereen ensimmäisenä keilahallina voidaan hyvin pitää Finlaysonin vuonna 1903 yhtiön kirkon kohdalle rakennuttamaa yksirataista kegel-hallia, varsinkin kun myöhemmin vuonna 1926 Finlaysonin halliin asennettiin Amerikasta hankittu keilarata, joka oli kegel-rataa leveämpi ja jolla keilamäärä oli kasvanut kymmeneen -eli varsinaisen keilailun tai hienommin sanottuna bowlingin voidaan katsoa Tampereella alkaneen vain kaksi vuotta myöhemmin kuin Helsingissä, jossa konttorikoneliike Systeman tiloissa oli avattu neliratainen keilahalli vuonna 1924.

Yleisestä keilailuinnostuksen viriämisestä ei silti voida Finlaysonin keilaradan yhteydessä puhua, sillä keilailu Finlaysonin vanhalla hallilla oli tehtaan johtomiesten yksinoikeus, joskin talon vieraat pääsivät silloin tällöin tuota uutta harrastusta kokeilemaan. Siten esimerkiksi kauppaneuvos Kaihari pitää Finlaysonin radan antamaa esimerkkiä varsin vähäisenä vaikuttajana siihen, että kymmenen vuotta myöhemmin keilahallia ryhdyttiin Tampereelle toden teolla hankkimaan.

Kaupungin pehmittäminen

Kolmikymmenluvun alkupuolella muutamat Tampereen entisistä aktiiviurheilijoista innostuivat tenniksestä, jonka arveltiin hyvin sopivan liikuntaharrastuksen ylläpitämiseen vanhemmallakin iällä. Tosin tenniksen pelaajia oli vain kourallinen, Kalle Kaiharin mukaan 10-15.

Vähäisestä määrästä huolimatta tenniksenpelaajat alkoivat tosissaan puuhata kaupunkiin verkkopallohallia. Kaupungin edustajien alkuvaiheessa ottama kanta oli kuitenkin varsin tiukka: tenniksen katsottiin olevan herröjen peliä ja vieläpä ruotsalais-
ten hallussa ! Tenniksenpelaajista oikeastaan vain Kaihari ja Tampereen Silkkikutomon johtaja Toivo Männistö olivat suomenkielisiä.

Tampereen kaupunginvaltuuston porvariryhmät kuitenkin innostuivat Tampereen verkkopalloseuran hankkeesta, mutta mukaan piti saada myös vähintään 11 sosiaalidemokraattia. Kansan Lehden toimittaja Toivo Rainio, Työväenyhdistyksen isännöitsijä Mikko Vesiranta ja Toivo Mansner kyllä olivatkin heti myötämielisiä, mutta kahdeksan muun valtuutetun ylipuhuminen kesti kokonaisen vuoden. Eli kuten Kaihari muistelee, vuonna 1936 piti moneen kertaan syödä ja "pikkuisen ottaa pieniäkin", ennen kuin asia oli selvä.

Ensimmäisen kerran Tampereen Verkkopalloseuran anomus tontin vuokraamisesta tuli Tampereen kaupungin virallisten elinten käsittelyyn keväällä 1936. Urheilulautakunta ja yleisten töiden lautakunta kyllä puolsivat tontin vuokraamista edulliseen hintaan, mutta kaupunginhallitus kuitenkin hylkäsi anomuksen 20.4. 1936, koska verkkopallourheilun katsottiin olevan varsin suppean piirin urheilumuoto. Kaiharin aloitteesta anomus kuitenkin kirjoitettiin uudestaan siten, että siinä ehdotettiin myös kahden keillaradan rakentamista. Kaihari oli saanut ajatuksensa Viikinsaa-
resta, jossa Työväenyhdistys vuokrasi kegel-rataa ulkoilijoiden käyttöön. Uudessa anomuksessa myös hakija vaihtui, sillä Verkkopalloseuran tilalle tuli perustettu yhtiö Tampereen Verkkopallo-
suoja ja Keillaradat Oy, johon kaupungille tarjottiin ilmaista osakkuutta.

Toinen anomuskierros olikin sitten jo onnistuneempi. 12.10. 1936 kaupunginhallitus pyörsi aikaisemman päätöksensä, sillä uudessa anomuksessa oli kaupungin etu paremmin huomioonotettu, ja lisäksi uusi anomus otti huomioon myös keilailun, jonka harrastajapiiri kaupunginhallituksen mielestä oli "meillä varmaan joltisen laaja, vaikka sillä toistaiseksi ei ole ollut suurempia harjoittamisen mahdollisuuksia."

Lokakuun 27. päivänä 1936 kaupunginvaltuusto vuokrasi lopulta verkkopalloyhtiölle tontin Pyyrikiltä ns. kilometritaloa vastapäätä sadan markan vuosivuokralla. Valtuutettu Jokisalo tosin arveli kaupungin päätösvallan yhtiössä jäävän yhdestä ilmaisosa-
kkeesta ja johtokuntapaikasta huolimatta kovin vähäiseksi, mutta

koska toisaalta verkkopallourheilu ja keilailu hänen mielestään olivat jaloa urheilua, ei hänkään halunnut esitystä vastustaa.

Vuoden 1936 syyskuussa on Kalle Kaiharin vieraskirjaan merkitty seuraavanlainen kirjoitus:

"15.9. 1936 klo 1.15. yöllä

Rakennamme verkkopallohallia, mutta koska ajattelimme, emme pysähtyneetkään siihen vaan kohotimme hallin korkealle ja sen alle panimme keillaradan ja tietysti ravintolan."

Allekirjoittajina Kaiharin vieraskirjassa ovat Toivo Mansner, Toivo Rainio, Mikko Vesiranta ja tietysti Kaihari itse.

Kaiharin muistin mukaan teksti on "varmaankin kirjoitettu valtuuston kokouksen jälkeen." Ratkaiseva valtuustokokous oli kuitenkin vasta runsasta kuukautta myöhemmin, joten ilmeistä on, että teksti on syntynyt siinä vaiheessa, kun verkkopallon ystävät ovat päättäneet lisätä keillaradat uuden vuokra-anomuksensa tueksi.

Hallin rakentaminen

Pääosan Tampereen Verkkopallosuoja ja Keillaradat Oy:n osakkeista merkitsivät itselleen Suomen Trikoo ja Winter. Mukana oli myös joitakin yksityisiä osakkaita sekä Tampereen kaupunki, joka edellä kerrotulla tavalla sai vuokrasopimuksen teon yhteydessä yhden ilmaisen osakkeen.

Vuoden 1937 aikana verkkopallohallia ja keillaratoja rakennettiin kuumeisesti. Rakennuksen suunnitteluvaiheessa keillaratojen määrä vielä lisääntyi alkuperäisestä kahdesta neljään, liekö jo silloin rakennuttajilla ollut aavistus keilailun myöhemmin saavuttamasta suuresta suosiosta. Joka tapauksessa halli valmistui ajallaan ja niinpä ensimmäiset heitot uusilla keillaradoilla saatettiin heittää huhtikuussa vuonna 1938.

Koska ratojen avaaminen osui melko myöhäiseen kevääseen, ei keilailu luonnollisista syistä päässyt aivan täyteen vauhtiin heti alussa. Muutamia kilpailuja ehdittiin kuitenkin käydä jo keväällä 1938. Ensimmäinen varsinainen keilakilpailu järjestettiin eräänlaisena keilailun propagandakilpailuna 22.-23. toukokuuta. Koska varsinaisista keilaseuroista ainoastaan TK-38 oli tuolloin perustettu, muodostui osanottajien joukko varsin kirjavaksi. Kaksipäiväisen joukkuekilpailun voittajaksi selviytyi "Yläkerran keillaajat", jossa pelasivat K.Sucksdorff, K.Kaihari,

A. Seppälä ja T. Männistö. Joukkueen nimi viittaa siihen, että miesten päharrastus toki oli tennis, jota pelattiin yläkerrassa. Henkilökohtaisen kilpailun voiton vei TK-38:n Usko Raatikka, joka lyhyen harjoitteluajan huomioonottaen teki erinomaisen tuloksen 749 neljään sarjaan. Raatikka voitti myös viikkoa myöhemmin järjestetyn toisen kilpailun tuloksella 734 ja hallitsi siten Tampereen ensimmäistä keilailukevättä selvästi.

Vielä ennen keilaratojen sulkemista kesäksi ehtivät tamperelaiset myös ensimmäiseen kaupunkiotteluun. Se oli tosin luonteeltaan epävirallinen, sillä vastassa ollutta Helsinkiä edustivat lehtimieskeilaajat eli neekerit. Tamperetta edusti kevään kahden kilpailun perusteella valittu neljän miehen joukkue. Selvää oli, ettei vähän harjoitelleilla tamperelaisilla ollut helsinkiläisiä vastaan suuria mahdollisuuksia, mutta pääkaupunkilaisrintaman väliin onnistuivat sentään kiillaamaan P. Oksala ja U. Raatikka tuloksilla 1468 ja 1439 kahdeksaan sarjaan.

Keilailuliiton synty

Syksyllä 1938 käynnistyi ensimmäinen varsinainen kellakausi, ja oli tullut aika myös järjestäytyä. Tampereen Keilailuliiton perustava kokous pidettiin keilaradoilla syyskuun 22. päivänä. Kokoukseen edustajansa lähettäneistä seuroista tuli liiton perustajajäseniä: Tampereen Keilaajat -38 (TK-38), Tampereen Pyrintö (TP), Kaupungin Kanslian Keilaajat (KKK), Tampereen Keila-kerho (TKK), Lokomon Keilaajat (LK) ja Keila-Veikot (KV). Keilailuliiton ensimmäisen johtokunnan puheenjohtajaksi valittiin keilaajana jo mainetta niittänyt TK-38:n Usko Raatikka ja liiton sihteerin tehtävät annettiin Väinö Kankaanpään vastuulle.

Tampereen Keilailuliiton perustaminen kolmantena paikallisliittona Suomessa oli tärkeää paitsi Tampereen keilailuolosten kehittämiseksi myös koko valtakunnan keilaväelle, sillä vasta nyt saatettiin kolmen paikallisliiton voimin haaveilla Suomen Keilailuliiton perustamisesta. Helsingin Bowlingliitto oli perustettu jo vuonna 1924 ja Turkuun oli ehtinyt järjestäytyä liitoksi vuonna 1929. Näiden kolmen paikallisliiton yhteiskokous päätettiin pitää mahdollisimman nopeasti, ja loppiaisaamuna 1939 Suomen Keilailuliitto perustettiin Tampereella. Valtakunnallisen liiton puheenjohtajaksi tuli Ossi Rosokivi Helsingistä. Johtokunnan jäseniksi valittiin Tampereelta Raatikka ja Yrjö Kautia sekä toiseksi tilintarkastajaksi Tampereen liiton sihtööri Känkäänpää. Jo samana iltana pitämässään kokouksessa johtokun-

ta päätti järjestää ensimmäiset Suomen mestaruuskilpailut vielä samana keväänä kaikilla kolmella paikkakunnalla siten, että parikilpailu pelattaisiin Tampereella.

Tampereen Keilailuliiton perustamisen jälkeen alkoi kilpailutoiminta saada yhä säännöllisempiä muotoja, ja ilmeisesti sen ja toisaalta lisääntyneen harjoittelun seurauksena tamperelais-ten keilailutaidot kehittyivät nopeasti. Jo syksyn 1938 ensimmäisissä kilpailuissa tykitti ratamestari A. Niemi (TK-38) uudeksi halliennätykseksi neljään sarjaan 868 pistettä, ja siitä alkaen parituloksia nähtiin Tampereen keilaradoilla useamminkin.

Kilpaileminen muiden tamperelaisten kanssa ei kuitenkaan pitkään tyydyttänyt kilpailuviettiä ja varsin pian alettiin etsiä ottelukosketusta sekä helsinkiläisten että turkulaisten kanssa. Tiettävästi ensimmäinen seuraottelu pelattiin jo syyskuussa 1938, kun TK-38 sai vieraakseen Turun Keilaajat-29:n kuusimiehisen joukkueen. Kokooneemmat vieraat ottivat voiton helposti, vaikka Tampereen Keilailuliiton tuore puheenjohtaja Raatikka tekikin neljällä sarjalla henkilökohtaisesti parhaan tuloksen 796.

Myös ensimmäisen virallisen kaupunkiottelun aika tuli jo ennen Suomen Keilailuliiton perustamista, sillä marraskuussa Tampereen Keilailuliitto lähetti 8-miehisjoukkueen Helsinkiin ottamaan mittaa pääkaupunkilaisista. Vastus ei tosin ollut aivan paras mahdollinen, sillä Helsinki lähti otteluun eräänlaisella B-joukkueella, parhaat kun takoivat Liisankadun alaradoilla samaan aikaan Turkuun vastaan. Tästä tasoituksesta huolimatta Tampere hävisi ottelun yli kuudella sadalla pisteellä, mutta helsinkiläislehdet ylistivät seuraavana päivänä tamperelaisten taistelutahtoa. Erityisesti pääkaupungin lehtiä ihmetytti vasta puoli vuotta keilanneen Kalle Kaiharin tulos, kahdeksaan sarjaan 1511.

Suomen Keilailuliiton perustavan kokouksen yhteydessä Tampereella tammikuussa 1939 Tampere pääsi jo voiton makuun kaupunkiotteluissa, sillä vieraaksi tulleet turkulaiset hävisivät 8 x 8 sarjan ottelun selvin numeroin. Raatikka oli jälleen vedossa kaataen ensimmäisellä neljällä sarjallaan (882) halliennätyksen, lopunumeroiksi kirjattiin 1593.

Varsinainen paukku tuli kuitenkin vasta myöhemmin keväällä, kun TK-38:n Kaarle K. Toivonen valtasi henkilökohtaisen Suomen mestaruuden kahdeksan sarjan tuloksella 1612. Tosin tamperelaiset eivät kovasti kehdanneet rehvastella Toivosen mestaruudella, mies kun oli vasta vuodenvaihteessa muuttanut Tampereelle Turusta, josta keilailuopit olivat peräisin.

Sotavuodet

Sotia edeltäneiden vuosien aikana keilailun harrastajien määrä lisääntyi tasaiseen tahtiin, mihin yhtenä syynä oli varmastikin työpaikkakeilailun kasvu. Ensimmäiset puulaakikeilailut tosin järjestettiin Lokomon Keilaaajien toimesta vasta välirauhan aikana. Marraskuussa 1940 pelattuun puulaakikilpailuun otti osaa peräti 26 joukkuetta, ja kun tasoitukset olivat hyvät, oli myös aloittelevilla joukkueilla erinomaiset mahdollisuudet menestyä. Isännät jätettiin ensimmäisessä puulaakiottelussa tylysti kolmanneksi, sillä voiton vei Ruuskasen pukutehtaan ykkösjoukkuen E. Havenethin johdolla.

Kasvanutta harjoitustilan puutetta helpottamaan valmistui Lähteenkadulle Tammelaan ns. puolikunnallinen kaksiratainen keilahalli marraskuussa 1940. Ratoja isännöivät Kaupungin Kanslian Keilaaajat, mutta muutkin halukkaat olivat sinne tervetulleita keiloja kaatamaan. Jatkosodan aikana halli oli välillä jopa ainoa mahdollisuus keilailuun, sillä sodan ajaksi Pirkankadun keilaradat vuokrattiin teollisuuden käyttöön. Tosin keilailuliiton toiminta olisi muutenkin ollut lamassa, sillä suuri osa keilaa- jista oli sotavuodet rintamalla.

Ennen jatkosotaan lähtöään Usko Raatikka ehti kuitenkin kirjata nimiinsä ensimmäisen tamperelaisedustuksen maaottelussa heittäessään Ruotsia ja Saksaa vastaan Helsingissä vuonna 1941.

Tampereen Keilailuliiton alkutaipaleilla liiton johto vaihtui varsin usein, mutta syynä ei ollut johtomiesten kyvyttömyys, vaan pikemminkin halu kierrättää tehtäviä innokkaiden keilamiesten kesken. Raatikan jälkeen liiton puheenjohtajaksi tuli jo vuonna 1939 Yrjö Kautia, vuonna 1940 Kalervo Mikkola ja 1941 K.K. Airola. Sotien aikana johtotehtäviin voitiin valita vain kotirintamalle jääneitä, ja niinpä jatkosodan kuumimman ajan puheenjohtajana oli kaupungin palveluksessa ollut Hannes Huhti, jonka jälkeen Raatikka palasi puheenjohtajaksi vuonna 1945.

Sihteerin tehtäviä hoitivat Väinö Kankaanpään ohella Rafael Helles, ensimmäinen Suomen mestari K.K. Toivonen, Matti Valpas ja Unto Sääksjärvi, kunnes keilahallin kassanhoitajasta Esteri Halmeesta tehtiin liiton sihteeri vuonna 1947.

Jatkosodan aikana liiton toiminta oli välillä täysin pysähdyksissä, koska keilaradatkin olivat muussa käytössä. Helmikuussa 1942 sentään päästiin pelaamaan rintamamiesten ja kotirintaman välinen ottelu, jossa lomailevat tulilinjalaiset päihittivät kotirintaman 8 x 5 sarjassa niukasti 191 pisteellä. Parhaista

tuloksista vastasivat tulilinjosten miehet Usko Raatikka, 964 ja T. Vilanen, 931.

Keväällä 1943 liiton johtokunta kokoontui pitkästä aikaa tarkoituksenaan pyrkiä keillaratojen avaamiseen syksyllä. Edellisenä syksynä toiminnan aloittaminen oli epäonnistunut polttopuun saannin vaikeuduttua, ja nyt vaikeuksia aiheutti keillaratojen vuokraaminen kaljatehtaan varastoksi. Yrityksistä huolimatta keilailun aloittaminen uudelleen siirtyi vuoden 1944 loppupuolelle, jolloin Lähteenkadun puolikunnallinen halli saatiin kunnostettua. Varsinaisesti liiton toiminta palasi rauhanajan uominen ylimääräisessä yleisessä kokouksessa tammikuussa 1945, joskin toimintaa vaikeutti se, ettei ylimääräisiä vuokralaisia ollut saatu hädätyksi Pyynikiltä yrityksistä huolimatta. Paluu liiton kotihalliin onnistui vasta syksyllä 1945.

Uusi alku.

Vaikka vielä lokakuussa Pyynikin hallin radat eivät olleetkaan täysin asianmukaisessa kunnossa, päästiin syyskausi kuitenkin aloittamaan likipitään ajallaan. Keilaväen tulevaisuudensu-koa kuvanee se, että Usko Raatikka sanoi Aamulehdelle antamas-
saan haastattelussa tamperelaiskeilailun alkavan uudelleen alus-
ta. Luvassa oli ruotsalaisvieraita ja kaupunkiotteluja uusien vastustajien kanssa, muun muassa Lahden, jonne oli rakennettu keilahalli vuonna 1940. Turkulaiset sen sijaan olivat poissa las-kuista, koska heidän keilahallinsa oli sodan melskeissä tuhoutu-
nut. Turku palasikin keilaperheeseen vasta vuonna 1953.

Lahtelaiset kukistuivat [REDACTED] Tampereen ja Lahden välisessä kaupunkiottelussa marraskuussa ja viikkoa myöhemmin pelattiin nykypäivän näkökulmasta melko omalaatuinen, mutta tuo-
hon aikaan sangen yleinen puhelinottelu ruotsalaista Karlstadin kaupunkia vastaan. Molemmat joukkueet keilasivat kotiradoillaan ja ottelun kulusta vaihdettiin tietoja puhelimitse Pohjanlahden ylitse. Tamperelaiset hävisivät ensimmäisen peräti 16 miehen jouk-
kueilla pelatun Karlstad-ottelun vajaalla neljällä sadalla pis-
teellä.

Samoihin aikoihin Tampereen Keilailuliitto yritti ensimmäi-
sen kerran käynnistää yhteistoimintaa ystävyyskaupunki Norrkö-
pingin kanssa. Vielä 40-luvulla eivät ruotsalaiset kuitenkaan uskoneet rahojen riittävän oikeiden kaupunkiotteluiden pelaami-
seen naapurimaassa, ja niin tuo sittemmin tavaksi tullut ottelu pääsi alkamaan vasta vuonna 1958.

Ensimmäiset ulkomaalaisvieraat Tampereen keilaradoilla näh-

tiin kuitenkin jo seuraavana syksynä 1946, kun joukko tukholmalaisia ja göteborgilaisia keilaajia poikkesi Suomen kiertueellaan myös Tampereella. Pikaisesti järjestetyissä kaupunkiotteluissa Tampere onnistui nujertamaan Göteborgin ja antamaan tiukan vastuksen myös Tukholman huippumiehiä vilisevälle joukkueelle. Parhaiten tamperelaisista onnistui TKK:n O. Salo, jonka kuuden sarjaan tulokseksi merkittiin 1177.

Jälleen liian pieneksi havaitun Pyynikin keilahallin laajennusta ryhdyttiin Tampereen Keilailuliiton toimesta puuhaamaan keväällä 1946. Helsingin Liisankadulta saatiinkin ostettua neljä käytöstä poistettua rataa, tosin odotettua kalliimmalla hinnalla. Radoista kaksi asennettiin paikoilleen jo kesällä 1946 ja loput korjaus- ja laajennustöiden jälkeen seuraavana kesänä 1947.

Vuonna 1946 pakottivat kohonneet vuokrat Lähteenkadun puolikunnallisten keilaratojen sulkemiseen, mutta ratoja ei suinkaan siirretty Pyynikille, mikä virheellinen muistitieto on päässyt pujahtamaan jopa vuonna 1979 ilmestyneeseen Suomen Keilailuteokseen. Sen sijaan Lähteenkadun kaksi rataa asennettiin myöhemmin Finlaysonin uuden Amurinlinnan keilahallin reunaradoiksi vuonna 1953. Lähteenkadun hallin kaapit liitto kuitenkin osti Pyynikille kasvavan keilaajakunnan tarpeita tyydyttämään.